

število glasov, ker po raznih listih in revijah (*L'Universo*, *In Alto*, *Il Secolo XX*, *Augustea* itd.) naletiš na imena Gius. Palese, Federico Sacco, G. Cane-strelli in druge. Glasovi o knjigah in listih so kaj različni; tendenčnost prevladuje.

V drugem poglavju izvemo, po katerih knjigah se uče Italijani slovenščine in srbohrvaščine. Dr. Bruno Guyon — po imenu sklepam, da je beneški Slovenec — je spisal «Grammatica teorico-pratica della lingua slovena» (Milano 1918, Hoepli). Po tej je posnel večinoma prof. Mario Migliorini svojo praktično učno knjigo «Lo Sloveno» (Luigi Trevisini, Milano). G. Prezzolini in F. Skarlovnik sta priredila «Manualetto italo-sloveno» (Bemporad, Firenze, 1923). Slavec pravi, da je Guyonova slovnica, kolikor se naslanja na vire, dobra, da se pa, «kjer Guyon zajema iz svojega lastnega znanja slovenščine, kakor v razgovorih, resna slovnica prevrže skoro v humorističen zabavnik». Migliorinijeva je še slabša. O tretji, ki očituje težke hibe, sodi poročevalec vendar, da se je «v celoti še precej posrečila in bo gotovo dosegla svoj namen».

Guyon je izdal v isti založbi tudi «Grammatica teorico-pratica della lingua serba», ki jo je odločno obsodil prof. Arturo Cronia v svoji «Grammatica della lingua serbo-croata» (Trevesini, Milano 1922) z besedami: «želež izbrisati krivični madež, ki ga je dr. Guyon prizadel s svojo zloglasno slovnico italijanski znanosti pred vsem slovanskim svetom, sem se lotil tega dela.» In ga je izvršil z veliko skrbjo in globokim poznavanjem jezika.

Na zadnjih straneh govori Slavec o zanimanju Italijanov za naše slovstvo. Predvojno zanimanje označuje samo z imenom D. Ciàmpoli, ki je spisal «Drobno knjigo o slovstvu Južnih Slovanov», povojno pa predstavljata v glavnem Giovanni Lorenzoni (Dantejev zbornik italijanske izdaje, prevod Cankarjevega «Hlapca Jerneja» s pregledom naše književnosti v uvodu) in Umberto Urbanaz-Urbani (Scrittori jugoslavi). Tema domačinoma se je vredno pridružil s pregledi in prevodi v revijah «I nostri quaderni» in «Rivista di letterature slave» Wolfgango Giusti. Menim, da bi marsikateri predsodek o nas v Italiji splahnel, če bi поблиže spoznali, kaj smo si ustvarili in kako smo kulturno rastle v okoliščinah, ki včasih niso bile dosti boljše, nego so sedaj one ob Soči in Adriji. Medsebojno spoznanje in pripoznanje obstoječih kulturnih vrednot utegne premostiti ta in oni prepad, preko katerega bi sicer ne bilo mogoče. J o ž a L o v r e n č i č.

T. G. Masaryk. Zbornik. Priredila Jugoslovensko-čehoslovačka liga u Beogradu. Redigovao dr. Dragutin Prohaska. Beograd-Praha, 1927, 283 str. v cirilici in latinici s 14 slikami.

Ta zbornik obsega po predgovoru ministra prosvete Miloša Trifunovića in uvodnih besedah našega poslanika v Pragi Branka Lazarevića štiri temeljne članke: prof. dr. Božidar Marković razpravlja o «Masaryku in Jugoslovenih s političnega stališča» (str. 23—59), dr. Vladimir Dvorniković govori o njem kot filozofu in sociologu (str. 51—101), dr. Dragutin Prohaska o njegovem vplivu na moderno južnoslovansko kulturo (str. 102 do 168) in St. Pelivanović o ustvaritvi Češko-Slovaške (str. 169—208). Za zbornik je še prispeval dr. V. Knaflič s člankom: T. G. Masaryk — politični reformator; poleg tega so dodani dokumenti, ki dokazujejo občevarje Masaryka z južnimi Slovani: dr. Lorković, Wilder, dr. Hinković, dr. Gradojević, dr. Kumanudi, dr. Dermota (ponatisnjen je odlomek Dermotovega članka ob Masarykovi 60letnici), dr. Smodlaka in dr. Iljadica-Grbešić, a končno sta bibliografija in seznam imen.

1. Prof. Marković je Masarykov znanec iz Friedjungovega procesa 1909. leta, ko mu je dal kot predsednik društva «Slovenski Jug» važne podatke, s katerimi je Masaryk dokazal ničnost Friedjungovih obdolžitev proti hrvatsko-srbski koaliciji v Zagrebu. Njegov članek razpravlja v prvi vrsti o teh dogodkih in o njih posledicah, ki jim je bil sam aktivni udeleženec (na str. 43 je tiskovna pomota: Masaryk ni bil takrat v Beogradu 1914. leta, ampak najbrže 1912. leta). Končno omenja prof. Marković delovanje Masarykovo v svetovni vojni v zvezi z Jugoslovanskim odborom. Kakor smo glede tega dolžni Masaryku veliko hvaležnost za vse, kar je storil v našo korist, vendar moramo Slovenci in Hrvati priznati, da naše stališče nasproti Italiji ni moglo biti takšno kakor češko-slovaško, kar je odločno poudarjal izpočetka tudi Jugoslovanski odbor (Franjo Potočnjak, Rapalski ugovor, Zagreb, 1921, str. 6—13).

2. Dvornikovičeva razprava podaja obširno Masarykove filozofsko-sociologične nazore pod naslednjimi poglavji: živa filozofija; človek je «umno bitje», ali ni samó «bitje uma»; celotnost sveta in življenja se ne spoznava z umom, ampak se doživlja z občutkom; z verskim čuvstvovanjem se poraja tudi нравno čuvstvovanje; humaniteta je načelo čuvstvovanja, a tudi načelo dela; resnični nacionalizem je samo prilagoditev humanitetne etike; socialno vprašanje; kritike marxizma z znanstveno-sociologičnega in človekoljubno-nravnega stališča, socialna pravičnost je kratko in malo нравna zahteva — nič več, a tudi nič manj; žensko vprašanje; enoženstvo je socialno-etična zahteva, mnogoženstvo je nasprotno idealu humanitete; alkoholizem in abstinencija; Masarykova filozofija ima vedno pred seboj odprto obzorje: zavrača vsak dovršeni sistem, ne sprejema nobenega gotovega teorema. Masarykovo filozofijo označuje Dvornikovič kot slovansko po njenem bistvu. Kakor ruski Solovjev, kakor poljski mesijanisti, také uporabljata tudi Masaryk najekstremnejše vire spoznanja: na eni strani izrazit smisel za konkretnost, pozitivnost, empiričnost, a na drugi strani, kadar gre za transcendentnost in absolutnost, nagli prehod v misticizem. Enako je vsem slovanskim filozofom lastna bolj kot najgloblji življenski nagib modrovanja. Masaryk je filozof češkega trpljenja, v katerem je našel problem občečloveške boli. Ob spoznanju trpljenja kot najglobljega življenskega fakta je začel Masaryk boj za osvoboditev od zla: sredstva za to so mu i pozitivizem i spekulacija i mistika. Njegov boj je tudi boj nas vseh, odtod sugestivnost njegove filozofije, ki nas zató dviga.

Dvornikovičeva razprava pomeni vrhunec vsega zbornika; samó eno opazko bi pripomnil. Govoreč o Marxovem materialistično-ekonomičnem stališču, sodi Dvornikovič instinktivno (kar vemo pozitivno), da mu je bila morebiti razdelitev človeške družbe na dva razreda potrebna za daljnje konstrukcije in ostro formulacijo novega socialnega programa (str. 79). Znano je, da se je marxizem v poznejši dobi vedno manj udajal izključnemu materialističnemu ekonomizmu in priznaval vedno bolj upravičenost tudi idealističnim (ideologičnim) faktorjem. Klasična priča za to trditev nam je sam Engels, ki je leta 1890. povedal, da sta z Marxom posebno poudarjala gospodarsko stran zgodovinskega življenja zató, ker so nasprotniki (Heglova idealistična filozofija) prav to glavno načelo zanikavali, ter da nista utegnili niti ni bilo umestno in prilično, da bi bila primerno upoštevala tudi druge sodelujoče faktorje; a leta 1895. je dejal, da sloni politični, pravni, filozofični, verski, literarni, umetniški in drugi razvoj na gospodarskem, toda vsi vplivajo drug na drugega in na gospodarsko podlago. (Ev. Bernstein, Die Voraus-

setzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie, Stuttgart, 1899, str. 4—14.)

3. Članek dr. P r o h a s k e, ki opisuje vpliv Masaryka na južno-slovansko mladino, potrebuje glede Slovencev dopolnila in popravila, ker je v tem pogledu ali netočen ali površen. Pri prvem dijaškem listu Masarykove struje «Hrvatska Misao» 1897. leta (str. 112—115) je že sodeloval Slovenec K. Schweiger (psevdonim K. S. Mežnaršič), ki je moral, žal, zaradi bolehnosti utiliniti. Pri drugem listu «Novo Doba» 1898. leta (str. 115—118) so poleg Iv. Benkoviča, Antona Dermote (ne Ivana) in Ivana Žmavca (psevdonim Iv. Jaroslavec in Sotlán), sodelovali še Josip Grm, Ivan Kunšič (psevdonim Ivan Kobalóv) in Dragotin Lončar (psevdonim D. L. Selski); a pri tretjem listu «Glas» 1899. leta (str. 118—119) je sodeloval Dragotin Lončar (s polnim imenom). — Biti mora Mila Vdovičeva in ne Vidovičeva (str. 123); Žerjavu je ime Gregor in ne Ivan (str. 126, 283). — «Akademije» v Ljubljani, ki je bilo ljudsko izobraževalno društvo, ni osnovalo narodno-radikalno dijaštvo, oziroma njih ferialna organizacija «Prosveta» (str. 127), ker med prvimi njenimi odborniki in predavatelji so bili n. pr. dr. Dermota (tajnik), prof. Frankè, dr. Lončar (knjižničar, pozneje tajnik), dr. Novak, dr. Ravnihar (predsednik), dr. Robida (podpredsednik), dr. Stoje (blagajnik), dr. Tuma (primerjaj «Naše Zapiske», 1903/4, str. 116—120; 1904/5, str. 21—23; 1906, str. 174—175). — «Svobodna Misel» ni izhajala od 1906. do 1911. leta (str. 127), ampak I. do III. letnik 1907. do 1909., IV. letnik 1910./1911. in V. letnik 1912. leta. — Masarykovega spisa «Palackého idea národa českého» ni prevedel v nemščino niti ni «Palackega filozofija, povesti in politika» v «Ljubljanskem Zvonu» 1899. leta napisal Ivan Prijatelj, ampak oboje dr. Ivan Žmavec (str. 132—133, 146). — Tudi ni pisal Prijatelj o Gregorčiču (str. 147). — Kar navaja pisatelj o vplivu Masarykovega realizma na Cankarja, je po moji sodbi vsaj pretirano, ako je sploh resnično (str. 159—160). — Ivan Žmavec ni populariziral Masarykovega dela «Naše nynější krise» v «Slov. Narodu» meseca septembra 1897. leta, pač pa je samó omenil ta spis v članku «Slovanski filozof» v «Slov. Narodu» z dne 30. septembra t. l. pod šifro Iv. Ž., sicer se je podpisoval v tem letu in v tem časniku s psevdonimom Zlogonski, ne Zlogorski (str. 161). — Etbín in Anton Kristan nista brata, niti ne v sorodstvu (str. 163). — Nasprotniki Masaryka med Slovenci niso bili samó klerikalci, ampak tudi nekateri stari liberalci in mladi naprednjaki, n. pr. bivši urednik «Svobodne misli» Albin Ogris v članku «Ni vse zlato, kar se sveti» v «Omladini» 1913./14. leta. Strinjam se z dr. P r o h a s k o, da bi bilo danes odveč, ako bi analizirali njih zablode proti Masaryku in nagibe teh zablod, ker so nasprotniki sami uvideli napačnost svojega početja (str. 167).

Končno imam še opazko, ki se tiče Masarykove filozofije. Čudim se, kakó more trditi dr. P r o h a s k a, da Masaryk ni determinist, spravljajoč determinizem v nasprotje z idealističnim stališčem (str. 143), dasi se je Masaryk v svojih glavnih znanstvenih spisih odločno izjavil za determinizem. Najbolj obširno je to storil v svojem habilitacijskem spisu o «samomoru», na početku svojega znanstvenega delovanja 1881. leta (v češki izdaji iz leta 1904. v § 115., str. 336—343), kjer pravi, da človek ni slepo orodje naravnih sil, ampak s svojim znanjem posega v vzročno zvezo, da se vedno ravna po najmočnejšem nagibu, a edino s tem, da je naša volja determinirana, je zmožna vzgoje, da dobimo moč nad svojimi dispozicijami in svobodo izbere, dočim je indeterminist neodgovoren za svoje hotenje in dejanje, zanj ni pravil za ravnanje in ne vzgoje, ker nima oblasti nad seboj in svetom, ker ne more videti, slutiti prihodnosti, tu vlada npravni kaos, slepa usoda. Enako zagovarja Masaryk deterministično prepričanje v svoji «Konkretni logiki»

(v češki izdaji iz 1885. leta, str. 133) in v spisu o «socialnem vprašanju» (v češki izdaji iz 1898. leta, § 64., str. 256—258), kjer trdi, da psihologična izkušnost dokazuje determiniranost naše volje, da so teistični svetovni nazor, kazensko pravo, pedagogika mogoči le na podlagi determinizma.

4. Četrty članek P e l i v a n o v i č a o postanku Češko-Slovaške podaja nekatere širšemu občinstvu manj znane podrobnosti. Sem in tja potrebuje popravkov. Masarykov oče je bil uslužbenec na cesarskih graščinah (str. 169); na češko univerzo je prišel Masaryk kot profesor 1882. in ne 1888. leta (str. 173); po njem ustanovljena stranka se ni prvotno imenovala «narodna» (str. 175), ampak «ljudska» (lidová); na str. 192 je tiskovna napaka: začetek ruske revolucije je bil 1917. in ne 1918. leta. Ne poznam okoliščin, pod katerimi je bil podpisan med Masarykom in Slovaki tako zvani pitsburški dogovor, niti njegovega besedila, vendar mislim, da ga ni smatrati samó za formalnost in lokalnost, čeprav bi bila velika večina Slovakov v Ameriki in Rusiji za «edinostveno češko-slovaško državo», med tem ko so bili Slovaki domá za pitsburški dogovor; alternativa je bila: ali ga izpolniti ali pa, ako to ni bilo mogoče, sporazumno izpremeniti, saj vidimo, da se češko-slovaška država vendarle bliža v smislu tega dogovora nekakšni «avtonomni administraciji» (str. 201—202).

Kar se tiče v knjigi navedene slovenske bibliografije o Masaryku (str. 274—275), moram reči, da je skromna. Ne da bi hotel reflektirati na popolnost, jo podajam v naslednjem.

I. P r e v o d i:

1. Socializem in umetnost. «Naši Zapiski», 1903/4.
2. Dermota Anton, O svobodi verstva in prostosti prepričanja. «Naši Zapiski», 1903/4.
3. Lončar Dragotin, Mnogoženstvo in enoženstvo. «Slovenka», 1899. — V boju za verstvo. «Naši Zapiski», 1904/5.
4. Zalar Viktor, Aforizmi o političnih strankah. «Omladina», 1904. (navaja tudi Prohaska).

II. S p i s i o M a s a r y k u (po alfabetu pisateljev):

1. Borko B. je poslovenil spis Herben J.: T. G. Masaryk. V Mariboru, 1922. (navaja tudi Prohaska). — Borko je pojasnjeval Masarykove ideje poleg predavanj tudi v raznih člankih v mariborskem dnevniku «Tabor», ki mi pa niso bili pri rokah).
2. Dermota Anton, Masaryk a Slovinci. T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám. Praha, 1910, slovensko v «Naših Zapiskih», 1910. (navaja tudi Prohaska).
3. Ferfolja Josip, Masarykova praktična filozofija. «Naši Zapiski», 1910. (posnetek iz predavanj, navaja tudi Prohaska v drugi zvezi).
4. Krivic Radovan, Politika kot veda. «Omladina», 1909/10. — Ob šestdesetletnici prof. Masaryka. «Jutro», 1910., št. 5. — Šestdesetletnica prof. T. G. Masaryka. «Ljubljanski Zvon», 1910. (navaja tudi Prohaska). — Jubilej. «Omladina», 1910. — Masaryk politik. «Omladina», 1910. (navaja tudi Prohaska). — Življenski nazori prof. T. G. Masaryka. «Omladina», 1910. — T. G. Masaryk o novoslavizmu. «Omladina», 1910. (navaja tudi Prohaska). — Masaryk pedagog. «Popotnik», 1910. (navaja tudi Prohaska). — Splošna načela realizma. «Omladina», 1911. — Masaryk o socializmu in socializaciji. «Naši Zapiski», 1920.
5. Lah Ivan, T. G. Masaryk. «Jutro», 1910., št. 6. — Masaryk in narodnostna filozofija. «Omladina», 1910. (navaja tudi Prohaska). — Konkretna logika. «Omladina», 1910.

6. Lončar Dragotin, Masaryk a slovinský život. T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám. Praha, 1910. (navaja tudi Prohaska). — Masaryk in Marx. «Naši Zapiski», 1914. — Masaryk. «Naprej», 1920., št. 61, 63—64, 66 (ob njegovih sedemdesetletnici) tudi v zbirki «Politika in zgodovina».

7. Ogris Albin, Ni vse zlato, kar se sveti. «Omladina», 1913/14.

8. Vošnjak Bogumil, Masaryk-sociolog in Sloven. «Omladina», 1910.

9. Zupan Viško, K šestdesetletnici prof. T. G. Masaryka. «Slovan», 1910. (navaja tudi Prohaska). — T. G. Masaryk. «Slovenski Narod», 1910., št. 53 (navaja tudi Prohaska).

10. Žmavc Ivan, Masaryk — slovanski filozof. «Ljubljanski Zvon», 1897. — Socialno vprašanje. «Ljubljanski Zvon», 1910. — Masaryk kot človek in preiskovalec socialnih pojavov. T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám. Praha, 1910. (navaja tudi Prohaska).

11. T. G. Masaryk. K njegovih šestdesetletnici. «Svobodna Misel», 1910./11. (omenja tudi Prohaska v drugi zvezi).

Ako pride kdaj do druge izdaje tega Masarykovega zbornika, potem se morajo odstavki glede Slovencev popraviti v naznačenem smislu. Dr. L.

Rossani: Nada. Ritmos. 1927. Split. Yugooslavia. — «Nič» je skromni naslov lepo opremljeni pesniški zbirki argentinskega konzula v Splitu. Argentino B. Rossani se je rodil 1893. v mestu Paranaguá brazilske pokrajine Paraná, kjer je bil njegov oče argentinski konzul. Po srednješolskih naukih v Buenos-Airesu je 1909. nastopil kot pisar argentinskega konzulata v Montevideu. Bivajoč večidel po tujini, je v domači prestolici malo znan, tem bolj pa se je udejstvoval po brazilskih smotrah, n. pr. «Mascara», «A Ilustração Pelotense» v državi Rio Grande do Sul, nadalje «O Itibere» v državi Paraná, «da Filheria» v Pernambuku, prav tako tudi v najboljših dnevnikih naštetih krajev. Pri nas živi leto in dan. Med tem je objavil nekaj pesmi in kritik v hrvaščini, raren tega pa v svoji materinščini gorenji snopec verzov, za katerim obeta še Sombras (Sence) in Espinas (Trnje). Nekaj njegovih prispevkov bo pričbila Antología de poetas hispano-franco-americanos. Iz osebnega občevanja vem, da po malem skuša prevajati na španščino slovanske stvari.

Jean Royère pravi v svoji knjigi «Mallarmé» (1927) nekje: «Nekam zmedeno čutiš, da je poezija višji način mišljenja in govorjenja.» Ta metafizika, ki se razodeva po slikah in mora biti dostopna srcu, meri zdaj na muzicizem, drugič na pikturizem ali plasticizem. In če se je Rossani vprašal kakor njegov rojak F. Contreras:

Peñegrino del arte, voy al soñado Oriente,
El pincel en la mano, la fe en el pecho ardiente,
? Conquistaré, en mi ruta, la aurea forma suprema
para el mundo flotante que me obsede y me quema?

se bo izraz njegove čiste poezije nagnil bolj na godbeno stran. To je bržkone hotel i sam označiti z drugim naslovom «Ritmos». Kratki, razgibani, skladni stih, kakršne je umel svoj čas zlagati J. A. Silva.

Poleg najjačjega, glasbenega življa, ki prešinja vse strani, se ne dá zatajiti slikarski značaj. Našemu avtorju se pač vidi, da je sam uspešno gojil umetnost barv in čopiča. Za dokaz si treba prečitati VI, XVIII ali pa VIII o gorskih grebenih, «okamenelih valovih». Prijetno zvené granesi, dišeči po rodni grudi, n. pr. Anoche vino el pampero, nocoj je prišel veter s pampe in pripoveduje o daljnih dragih: